

УДК 373.2015.3:159.955.6

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ЕЛЕМЕНТІВ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Богдан Т.М., Литвиненко О.М.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У статті розкрито вплив компетентнісного підходу до формування елементів логічного мислення дітей дошкільного віку. Визначено що логічне мислення формується у всіх сферах життєдіяльності дитини, а не тільки при формуванні елементарних математичних уявлень. Зміна освітньої парадигми, спрямованої на набуття дитиною основ життєвого досвіду зробила необхідним застосування компетентнісного підходу до процесу виховання дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти. У статті наведені приклади фрагментів занять, які використовуються при роботі з дітьми у Центрі розвитку обдарованості «Унікум» (садочок неповного дня) м. Чернігова. Данна робота може бути корисна вихователям та методистам закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: компетентнісний підхід, елементи логічного мислення, дитина дошкільного віку, життєвий досвід, Центр розвитку обдарованості «Унікум».

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства певне місце в системі безперервної освіти в Україні належить дошкільній освіті. Вона є найважливішою сферою реалізації прав людини, забезпечення рівних можливостей у отриманні якісної освіти. Адже, основа майбутньої особистості закладається у ранньому віці. Знання та уміння, набуті в дитинстві – це коріння, і чим воно міцніше, тим упевненіше почуватиметься людина житті.

Розвиток логічного мислення дитини дошкільного віку, а саме його елементів дає у подальшому житті дорослій людині можливість знаходити раціональні виходи із різних життєвих ситуацій. На думку багатьох авторів формування елементів логічного мислення тісно пов'язано з формуванням елементарних математичних уявлень у дітей до-

шкільного віку. Але це поняття потрібно розглядати набагато ширше, використовуючи всі освітні лінії інваріантної та варіативної складових Базового компоненту дошкільної освіти. При компетентнісному підході у вихованні і навчанні, дитина вчиться аналізувати ситуацію, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, вирішувати проблеми, розв'язувати задачі і давати логічну змістовну відповідь на поставлене запитання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитком логічного мислення дітей дошкільного віку займалися такі відомі вчені як Ж. Піаже, В.В. Давидов, А.В. Запорожець, Н.Н. Подд'яков та інші. У психології найбільшого поширення набула концепція Л.С. Виготського, в якій генезис мислення простежувався від наочно дієвого до наочно-образного і далі логічного. Можливість засвоєння

логічних знань і прийомів дітьми дошкільного віку перевірялась в психолого-педагогічних дослідженнях В.С. Аблова, Є.Л. Агаєва, Х.М. Веклірової, А.А. Любінського, Л.Ф. Обукової, Н.Г. Салминої, Т.М. Тепленької. У роботах даних авторів стверджується, що в результаті правильно організованого навчання дошкільники швидко набувають навички логічного мислення: уміння узагальнювати, класифікувати і аргументовано обґрунтовувати свої висновки.

Одним із шляхів оновлення змісту дошкільної освіти, узгодження її із потребами сучасного суспільства, є орієнтація саме на компетентнісну парадигму освіти. Так, в дослідженнях таких науковців як І. Бех, І. Зарубінська, О. Кононко, І. Рогальська наголошується на тому, що – компетентнісний підхід орієнтує не тільки на передачу знань та соціального досвіду, а й на підготовку людини до розв'язання соціальних проблем у майбутньому, використання не застарілих знань, а випереджаючих, нетрадиційних дій [3, с. 53].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Бурхливий розвиток інформаційних технологій у світі приводить до того що діти дошкільного віку максимальну кількість інформації отримують не від людей, які їх оточують, а саме від електронних засобів комунікації. Вихователі обмежені у можливостях виводити дітей за межі закладу дошкільної освіти на екскурсії (особливо це стосується дітей молодшого дошкільного віку) і часто навіть рослини і тварини рідного краю демонструються не екрані комп'ютера. Не передбачено у програмах розвитку дітей дошкільного віку спілкування з кішкою або собакою у межах дитячого садочка, а свійських тварин міські діти взагалі не бачили. Значна кількість батьків сприяє або не перешкоджає спілкуванню дітей із віртуальними друзями та тваринами. Навколишній світ діти сприймають через екрани гаджетів, тому значення компетентнісного підходу до навчання і виховання дітей, а також для формування елементів логічного мислення незаперечне.

Мета статті. Головною метою нашого дослідження є визначення ролі компетентного підходу у формуванні елементів логічного мислення дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток елементів логічного мислення дітей дошкільного віку – одна із актуальних проблем сучасності. При цьому важлива не стільки наявність логічних вмінь і знань, скільки здатність використовувати їх у різних життєвих ситуаціях, розсудливо поводитися, проявляти високу пізнавальну активність, кмітливість, гнучкість мислення, самостійність суджень, поводитися компетентно, відповідно до своїх вікових можливостей, індивідуального життєвого досвіду. Оскільки дошкільна освіта є першою ланкою у неперервній системі освіти, від того, який старт буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку людини.

Сучасні діти прагнуть цікавитися всім, що сьогодні відбувається в світі. З кожним роком діти стають зацікавленішими, відвертішими, розкутішими. Їм подобається на занятті не просто слухати, а й бути активними учасниками навчального процесу: ставити запитання, обго-

ворювати проблеми, брати інтерв'ю, приймати рішення, вигадувати, фантазувати. Педагог повинен постійно турбуватися щоб навчання було успішним, а здобуті знання – якісними.

Мислення – це узагальнене та опосередковане пізнання світу в процесі практичної й теоретичної діяльності індивіда, засіб творчості особистості. Мислення як процес пізнання характеризується такими ознаками, як опосередкованість, узагальненість, встановлення закономірностей в зв'язках предметів та явищ об'єктивної дійсності [1, с. 10].

Розумовий розвиток дитини старшого дошкільного віку, основою якого є логічне мислення, здійснюється в процесі засвоєння найпростіших форм суспільного досвіду: предметних дій, елементарних знань і вмінь. Логічне мислення в дошкільників виявляється у процесі встановлення ними різних зв'язків між предметами і явищами. Розвиток мислення дитини-дошкільника забезпечується узагальненням і ускладненням її практики і засвоєння способів самої розумової діяльності. Опанування мисленнєвими операціями відбувається в розвивальних, дидактичних іграх в процесі навчання.

Важливим моментом, який визначає успішне формування логічного мислення у старших дошкільників, на думку українського психолога, і практика Ю.З. Гільбуха, є навчання дітей операцій логічного мислення: аналізу і синтезу, порівнянню, узагальненню, класифікації, систематизації, серіації [5, с. 156].

Аналіз – логічний прийом, метод дослідження, розкладання предметів на складові частини, кожна з яких потім окремо досліджується для того, щоб виділені елементи поєднати за допомогою синтезу в ціле, збагачене новими знаннями.

Синтез – поєднання окремих частин в єдине ціле на підставі збагачення знань в процесі аналізу.

Порівняння – особливий спосіб мислення, спрямований на виявлення ознак подібностей та відмінностей між предметами та явищами. Під час навчання порівняння дитина повинна оволодіти такими вміннями:

- виділяти ознаки об'єкта на підставі співставлення його з іншим об'єктом;
- визначати спільні та відмінні ознаки порівнювальних об'єктів;
- відокремлювати важливі та неважливі ознаки об'єкта.

Узагальнення – вміння знаходити суттєві ознаки об'єкта, відокремлювати важливі властивості та ознаки від несуттєвих, об'єднувати предмети за загальними суттєвими ознаками.

Класифікація – вміння подумки поділяти предмети на класи за їхніми найсуттєвішими ознаками. Навчаючи дитину класифікації можна формувати такі вміння:

- співвідносити конкретний об'єкт із заданим дорослим класом і навпаки, конкретизувати задане дорослим поняття через окремі дії порівняння;
- групувати об'єкти на підставі самостійно знайдених ознак і позначити утворену групу словом (дії узагальнення та позначення);
- розподіляти об'єкти за класами (дії класифікації).

Систематизація – приведення до системи, розміщення об'єктів за певним порядком, встановлення певної послідовності.

Серіація – впорядкування предметів за ступенем інтенсивності однієї чи кількох ознак.

Логічні вправи є одним із засобів формування в дітей елементів логічного мислення. Діти вчать-ся порівнювати математичні об'єкти, виконувати найпростіші види аналізу й синтезу, встановлювати зв'язки між родовими й видовими поняттями. Логічні ігри добре поєднуються із навчанням. Включення в заняття логічної гри та ігрових моментів призводить до того, що процес навчання стає цікавим і захоплюючим, створює бадьорий, спрямований на працю настрій, перетворює подолання труднощів на успішне засвоєння нового матеріалу [6, с. 14].

Під поняттям компетентнісний підхід в освіті сучасні науковці розуміють спрямованість освітнього процесу на формування основних компетентностей особистості. Виховання, яке розглядалося раніше як передача знань та вмій від попередніх поколінь до майбутніх, виявилось нездатним задовольнити потреби сучасності. Очікування суспільства пов'язані сьогодні із формуванням життєздатної, гнучкої, особистості [4, с. 3].

Організація навчально-виховного процесу в межах компетентнісного підходу як нового концептуального орієнтуру спрямовується на підготовку дитини до дій у різних ситуаціях сучасного швидкозмінного соціального світу та прийняття єдино вірного, найбільш доцільного для дитини рішення. Так, академік І. Бех зазначає, що – молоде покоління поступово зіткнеться з необхідністю оволодіння наукою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до всіляких, у тому числі й екстремальних, ситуацій в умовах постійно змінюваного сучасного соціального середовища [2, с. 196].

Отож, зміна освітньої парадигми, спрямованої на набуття дитиною основ життєвого досвіду у дошкільному навчальному закладі, зробила необхідним застосування компетентнісного підходу до процесу виховання дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу.

У Центрі розвитку обдарованості «Унікум» (садочок неповного дня) м. Чернігова формування елементів логічного мислення дітей дошкільного віку напряму пов'язуємо із компетентнісним підходом до навчання і виховання дітей. Тим самим допомагаючи дітям пізнавати процеси які відбуваються у навколишньому середовищі.

Не є секретом те, що навіть школярі не завжди можуть відповісти на запитання з чого і як отримують запашний хліб. І щоб зрозуміти складний процес від зернини до буханця, дитині потрібно логічно осмислити всі операції.

Для розвитку логічного мислення та знайомства з процесами у навколишньому середовищі нами було проведено заняття на тему «Як ми пекли колобок». Пригадавши із дітками казку «Колобок» вихователька поцікавилась: «А звідки береться мука?». Після відповідей дітей їм були роздані колоски, які діти розглядали, оцінювали їх якості. Розібравши колоски на зернята, діти

зсипали зерна у кавомолку і вихователька перемолола колоски на муку. Щоб муки стало більше, добавили муку з магазину. Після того у миску діти сипали муку, сухі дріжджі, сіль, цукор, виливали тепле молоко та вибивали яйця. Тісто місили всі разом. Після того тісто підходило під рушником, а діти не могли дочекатися, коли почнуть ліпити колобка. Через годину, коли тісто підійшло, здивуванню дітей не було меж. Обговорювали, що сталося із тістом, а потім кожний зліпив колобка. Дитячі вироби були ретельно запаковані для транспортування додому кожній дитині, де батьки випікали смаколики і обговорювали з малюками пригоди пройдешнього дня.

Інше заняття, яке було проведено на початку вересня називалося «Як ми варили борщ». Прийшовши до садочка діти дізналися, що пора копати овочі, які вирости за літо на городі. Город вихователь підготували, закопавши на ділянці моркву, буряк, картоплю, цибулю, часник та посадили капусту, яка була привезена з корінням. По надземних частинах діти відгадували, який це овоч, викопували, перебирали, рахували, порівнювали за розміром, кольором, формою і складали у кошик. Друга частина заняття була проведена у групі де діти чистили і нарізали овочі і дізнавалися чого і скільки треба покласти у борщ. Увечері у кожній оселі, де мешкають наші діти пахло запашним борщем, бо прийшовши додому під враженнями заняття діти вимагали від батьків продовжити приготування справжньої української страви.

А звідки береться дощик і як він утворюється. Про це наші вихованні дізнавалися на практичних дослідах. Послухавши казку Я.О. Воронкової «Чому йде дощ?», діти намагалися його відтворити за допомогою губки та тарілочки з водою. Але найцікавішою була демонстрація справжнього дощу за допомогою електричного чайника і залізної кришки (не забули і про правила техніки безпеки). Пара потрапивши на холодну кришку утворювала крапельки, які спадали на стіл. Обговорюючи з дітьми явище, яке вони спостерігають, вихователь ставить запитання, дає можливість висловитися всім бажаним, разом з малюками приходять до висновку.

Висновки і пропозиції. Система дошкільної освіти в Україні потребує більшої уваги з боку можновладців. Ми говоримо про реформу початкової школи, але забуваємо, що при перевантажених групах у дитячих садках вихователь не має можливості вислухати кожну дитину, створити простір для дуже активної дослідної діяльності (коли кожен день означається справжнім відкриттям для дитини). Формування компетентностей у дітей дошкільного віку сприяє їх кращій адаптації у подальшому житті. А компетентнісний підхід у формуванні елементів логічного мислення у дітей дошкільного віку дасть дітям відповіді на величезну кількість запитань та навчить орієнтуватися у навколишньому середовищі, що збагатить їх науковий світогляд.

Список літератури:

1. Бажанюк В.С. Впровадження педагогіки ТРВЗ в роботі з дошкільнятами // В.С. Бажанюк, Л.А. Сак. – Луцьк. – 1999. – С. 3-41.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник // І.Д. Бех-К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Зарубінська І.І. Компетентнісний підхід до формування змісту навчально-виховного процесу // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. пр. – Вип. 12. – Інститут проблем виховання. – К., 2008. – С. 53-61.
4. Кононко О.Л. Про Базову програму розвитку дошкільника «Я у Світі» // Дошкільне виховання. – 2008. – №1. – С. 3-6.
5. Плетиницька Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників // Л. Плетиницьк., К. Крутий. – Запоріжжя: ЛПДС, 2002. – 156 с.
6. Скворцова С. Логіко-математична компетентність дитини: наступність дошкільля і школи / С. Скворцова // Дошкільне виховання. – №5. – 2011. – С.13-17.

Богдан Т.Н., Литвиненко О.Н.

Национальный университет «Черниговский коллегийум» имени Т.Г. Шевченко

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ФОРМИРОВАНИИ ЭЛЕМЕНТОВ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В статье раскрыто влияние компетентностного подхода до формирования элементов логического мышления детей дошкольного возраста. Определено что логическое мышление формируется во всех сферах жизнедеятельности ребенка, а не только при формировании элементарных математических представлений. Изменение образовательной парадигмы, направленной на приобретение ребенком основ жизненного опыта сделало необходимым применения компетентностного подхода к процессу воспитания дошкольников в условиях дошкольного образовательного учреждения. В статье приведены примеры фрагментов занятий, которые используются при работе с детьми в Центре развития одаренности «Уникум» (садик неполного дня) г. Чернигова. Данная работа может быть полезная воспитателям и методистам дошкольных образовательных учреждений.

Ключевые слова: компетентностный подход, элементы логического мышления, ребенок дошкольного возраста, жизненный опыт, Центр развития одаренности «Уникум».

Bogdan T.N., Litvinenko O.N.

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

COMPETENCE APPROACH IN FORMING ELEMENTS OF LOGICAL THINKING OF PRESCHOOLS

Summary

The article deals with the influence of the competence approach to the formation of elements of logical thinking in pre-school children. It is determined that logical thinking is formed in all spheres of vital activity of the child, and not only in the formation of elementary mathematical representations. The change in the educational paradigm aimed at acquiring the basis of life experience by the child made it necessary to apply a competent approach to the process of upbringing preschoolers in a pre-school setting. In the article are examples of fragments of classes used in working with children at the Center for the Development of Giftedness "Unikum" (part-time kindergarten) in Chernihiv. This work can be useful for educators and methodologists of pre-school establishments.

Keywords: competence approach, elements of logical thinking, child of preschool age, life enlightenment, Center of development of giftedness «Unikum».